

FEKETE LAJOS

EMLÉKEZETE

Halálának 50. évfordulóján

Selmecbánya, 1858, külső erdőbecsléstani gyakorlat Kisiblyén. Gyakorlatvezető *Wagner Károly*, az erdészeti tanár adjunktusa, aki nevét nézve német, azonban érzéseiben ízig-vérig lelkes magyar erdész. Úgy osztja be a hallgatóságot — amelynek jórésze még német nyelvű —, hogy egy csoportba mind magyarok kerülnek, akiknek már magyar nyelven tart gyakorlatokat. S miközben a kisiblyei erdőrézs legmagasabb pontja felé vezeti a csoportot, a magyar erdészeti irodalom megteremtésének eszméjét veti fel előttük. S az eszme élénk visszhangot kelt a hallgatók szívében. A mélyen rejtett vágy tör bennük, s dobogó szívvel és kipirult arccal hallgatják az addig csak titkon, maguk között, szívük mélyén ápolgatott szavakat.

Az egyik hallgató közben felmászik a legmagasabb ponton álló sziklára és a beszélgetés hatása alatt lelkesen kiáltja: „Itt fognak valaha a magyar erdészeti irodalom megpendítésének emléket emelni.” Ez a hallgató volt *Fekete Lajos*; ez az esemény döntötte el további életpályáját.

Alig négy év telik el ezen esemény óta és 1862-ben, Wagner Károly szerkesztésében, megjelent magyar nyelven az *Erdészeti Lapok*, megszületett a magyar erdészeti irodalom. És 1867-ben a katedrán is felcsendült a várva várt magyar nyelv édes hangja és Wagner Károly lett az erdészeti tanár. Első dolga volt tanerőkről — mégpedig magyar erdészeti tanerőkről gondoskodni. A Wagner Károly által megkívánt feltételek között a szakmai készség, előadói képesség és a magyar nyelv tökéletes tudásán kívül, odaadó hazafiság is szükséges volt, mint lényeges kellék. És már október másodikán *Lázár Jakab*, mint helyettes erdészeti tanár, *Nikel (Szécsi) Zsigmond*, *Belházy Jenő* és *Fekete Lajos*, mint segédtanár helyettesek, elfoglalták helyüket. A négy tanerő minden tekintetben megfelelt a kitűzött feltételeknek és megalakult az első magyar erdészeti tanári kar, a cél eléréséhez megfelelően.

1883-ban visszaemlékezéseiben így ír erről Fekete Lajos: „Csodálkoztam, hogy engem is felvett a választottak sorába, s egy bizalmas órában megkérdeztem okát.” „Emlékszik még azon gyakorlatra, midőn Kisiblyén a magyar erdészeti irodalom megteremtéséről beszéltünk?” mondá. „Sokszor gondoltam rá és soha sem fogom elfeledni!” felelém. „No, én sem feledtem el akkori fellelkedettséget.” „Kilenc év nem oltotta ki lelkéből ezt a jelenetet, melynek emléke volt köztünk azóta az egyedüli szellemi kapocs. Tiszta igaz, hogy ama kilenc év alatt, ámbár Wagnerrel soha nem találkoztam, mindig reméltem, hogy egykor oldala mellett fogok szolgálni, és hogy nem fog rólam megfélemedezni. De a hit és remény háttere nem anyagi érdek volt, hanem a jellemnagság által rám gyakorolt vonzalom.” „Ama jelenet óta — ott a kisiblyei pagony legmagasabb ormán — huszonöt év telt el... Van magyar erdészeti irodalom... van magyar erdészeti irodalmunk... De nincs megtestesítve amaz eszme! Emeljünk oda emléket!”

Fekete Lajos nem felejtette el példaképét és 1883-ban, az átalakított selmeci botanikus kert ünnepélyes felavatásán, a kert egyik legszebb helyét „Wagner füzes”-nek nevezte el, hogy „a magyar erdészeti nagy fiának emlékét felidézzék az ott ültetett

szomorú füzek". És nem nyugodott addig, míg végre 1900-ban emléket nem állított a kisiblyei csúcson Wagner Károly szellemi hagyatékának, a magyar erdészeti irodalom eszmei megszületésének a helyén.

Fekete Lajos egész életére döntő befolyással volt Wagner Károly, akiről visszaemlékezéseiben ezeket írja: „Vannak emberek, akiket a gondviselés kiszemel, hogy az emberiség fejlődésének irányt adjanak, egy nemzetet vagy más nagy területet szellemi hatalmuk által a bukástól megmentsenek, vagy annak felvirágozását lényegesen előmozdítsák, vagy pedig valamely szakfejlődése történetében korszakot alkotó haladást idézzenek elő, ilyen providentiális ember volt Wagner Károly. Bámulatos szívósággal ragaszkodnak valamely magas eszméhez, mely lényüktől elválaszthatatlan. Honnan vennék a kiolthatatlan vonzalmat, ragaszkodást amaz eszméhez — honnan az erélyt annak kiviteléhez, ha nem lehelte volna beléjük, aki az emberi társadalom titkos rugóit felhúzza, s annak a folytonos fejlődésére irányuló tevékenységét fenntartja. Az ilyen emberek mint erős áram, más kisebb szellemeket is magukkal sodorják, s azok sorsára elhatározó befolyással vannak...

Ilyen elhatározó befolyással volt az én jövőmre, illetve jelenemre Wagner."

És Wagner befolyása később csak nőtt. Volt ugyan magyar szaklapja a hazai erdészetnek, de nem volt magyar erdészeti szaknyelve, még a segédtudományoknak sem. Ezért az írás és tanítás is nagy nehézségbe ütközött. Leginkább pedig a szakemberek azon nézete nehezítette a magyar nyelvű előadásokat, mely szerint szórul szóra tartották helyesnek az alkalmazkodást az idegen nyelvű szak kifejezésekhez. Ezért erdészeti műszótárt szerkesztett, amely 1868-ban jelent meg, „de maguk a szerzők is aggódva bocsátották közre, nem állítva, hogy készen vannak, sőt belátva, hogy feladatuk tökéletes megoldásának reményéről is le kell mondaniook". A munka folytatásának szükségessége arra indította Wagner Károlyt, hogy az erdészeti szaktudományok előadóit időnként maga köré gyűjtse. Ezek voltak azok a péntek délutáni összejövetelek, amelyeknek címe egy csésze feketekávé volt, tárgya azonban a magyar erdészeti nyelv kialakítása, az előadásokon támadt nehézségek alapján, a tanítás összes ügyei, sőt az *Erdészeti Lapok* szerkesztésénél felmerült kérdések is. Ezek az összejövetelek a magyar erdészeti felsőoktatás alapjait vetették meg. De összekovácsolták az első magyar tanári kart is, akik lelkesen vettek részt az összejöveteleken, s ezek között volt Fekete Lajos is. Nyugalomba vonulása alkalmával, 1906-ban, az *Erdészeti Lapok* ezért írja róla: „Fekete Lajos neve Főiskolánk történetének azon korszakával (39 évével) van összeforrvva, amelyben a magyar erdészeti szakoktatásnak már 1848-ban valóra vált, de a magyar szabadságharcral együtt csakhamar elbukott eszméje, alkotmányunk újra éledésével, végre maradandó testet öltött, s magyar erdészeti irodalmunk és szakoktatásunk — jóformán a semmiből — tisztes magaslatra emelkedett. E korszak, elvitázzhatatlanul nagy és nehéz, alkotó és fejlesztő munkájának egyik legfáradhatatlanabb, s legszorgalmasabb kortársainál is termékenyebb munkása, Fekete Lajos."

Ilyen környezetben indult el pályáján Fekete Lajos. 1837. június 18-án született Tordán, ahol apja kamarai orvos volt. Elemi és középiskolai tanulmányait Tordán és a kolozsvári unitárius gimnáziumban végezte kitűnő eredménnyel. Tanulmányait 1856—59. években a selmecbányai akadémián folytatta, ahol az erdészeti szakot kiváló eredménnyel végezte és a bányászati szakon ásványtant is hallgatott. Utána a kolozsvári kincstári jószágigazgatóság kerületében gyakornokoskodott és itt tette le 1862-ben az erdészeti államvizsgát.

A selmecbányai akadémián 1867-ben kezdte meg szolgálatát, mint erdőgyakornok és helyettes segédtanár, 1.— Ft napidíjjal és 50.— kr. napidíj pótlékkal. Ezt a szerény javadalmazást kapta 1869-ig, noha a kezdettől tanári teendőket végzett, előadva a Nemzetgazdaság- és pénzügytant, az Erdőértékszámítást, Állattant, Talaj- és klímát, valamint az Erdészeti rovartant. 1869-ben nevezték ki ideiglenes erdészé, évi 600.— Ft fizetéssel és 30.— Ft havi átalánnyal.

1872 nyarán két hónapi külföldi tanulmányútra küldték a németországi erdészeti tanintézetek, kísérleti állomások és a legjobb erdőgazdaságok tanulmányozására. Ebben az évben, Illés Nándor távozása után, Fekete Lajos új tantárgyakat vett át: és pedig a Növénytan, Növényélet- és bonctan, Állattan és Erdészeti rovartan, Erdőtenyésztés, Talaj- és klímatan, Erdővédelem és Vadászati-, valamint úrbéri törvények tantárgyait. Emellett reá járult a botanikus kertek gondozása, valamint az akadémiai pagony erdőművelési és kísérleti ügyének intézése.

Az új munkakörök újabb nagy terheket róttak rá, ki kellett dolgoznia az újonnan átvett tantárgyak előadási anyagát. Ő hamar legyőzte a kezdet nehézségeit, széles körű tudása és sohasem lankadó munkaszeretete segítségével. Sőt, ekkor adja ki az első önállóan írt könyvét, az *Erdőértékszámítást*, valamint Illés Nándorral közösen írt

A *közerdész* című pályadíjnyertes munkáját is. Természetesen, közben 1868-tól kezdve, az *Erdészeti Lapokban* és más közlönyökben is több, kisebb-nagyobb cikke jelenik meg. 1876-ban a *Mezőség kopárainak befásítása* című munkájával nyer pályadíjat, amely műve szélesebb körben is ismertté tette a nevét.

1877-ben tevékeny részt vesz az erdőőri szakképzés megindítására vonatkozó tárgyalásokban és felveti az erdőőri szakiskolák gondolatát.

A következő évben saját költségén Svájcba megy tanulmányútra. Ez az út részben pihenő az *Erdészeti rovartan* című, saját alá rendezett, nagy munkája után.

Az 1878. év hozta meg végre a másodosztályú rendes tanári kinevezést. Előrehaladása, végzett munkájához képest, az akkori viszonyok között sokkal lassúbb volt, minthogy ebből nagy munkakedvet meríthetett volna. Mindamellettl lelkesedése oly nagy volt, hogy mellőzése dacára sem lankadt munkássága, mert sohasem tévesztette szeme elől a célt: a magyar erdészeti nyelv és irodalom megermentését.

Széles körű képzettsége, tudásszomja, minden erdészeti tudomány iránt felkelti érdeklődését és éles elméje lépten-nyomon gazdagítja erdészeti irodalmunkat. Az első megbecsülés jele 1881-ben éri, amikor érdemei elismeréséül erdőtanácsosi címet és jelleget kap. Ebben az évben kapja meg a támogatást ahhoz, a régóta tervezett munkához, hogy hazánk növényföldrajzi és tenyésztési viszonyait tanulmányozhassa az ország egész területén, természetesen főbb erdei fanemeink tekintetében.

Mint tanár legfontosabbnak azt tartotta, hogy minél hamarabb magyar nyelven megírt, jó szakkönyveket adjon a magyar erdészeti szakemberek kezébe. 1880—90-ig, kisebb irodalmi dolgozatain kívül, hat könyve jelent meg: *Erdészeti talajtan*, *Erdőbecsléstan*, *Erdővédelemtan*, *A tölgy és tenyésztése* — pályadíjas munka. — *Beszélgetés az új erdőtörvényről*, mint erdészeti tárgyú és az *Emberi trágya a mezőgazdaságban*, mint mezőgazdasági tárgyú tan-, illetve kézikönyv. Kivéve ez utóbbit, amelyet (Nikel) *Szécsi Zsigmond* tanártársával és az Erdőbecsléstant, amelyet *Soltz Gyulával* írt közösen, többi munkáját egyedül írta.

1890-ben lép az első osztályú tanárok sorába, de az ezzel járó főerdőtanácsosi címet és jelleget csak három évvel később kapja meg, 1891-ben a bajorországi apácalepke kártevését tanulmányozza és ennek alapján részletes utasítást dolgozott ki a nálunk is fellépett lepke elleni védekezésre. Ebben az időben tevékenyen részt vesz az Akadémia új erdészeti épületének berendezésében, de időt szakít arra is, hogy megírja *Erdészeti talajtan* című munkájának második kiadását, valamint *Mágócsy-Dietz Sándorral* és *Rejtő Adolf* közreműködésével az *Erdészeti növénytan I. kötetét*. Következő évben átdolgozza *Erdőérték-számítástanát*, majd *Stoltz Gyulával* megírja az *Erdőbecsléstan* újabb kiadását. Egyidejűleg *Az erdei vetésről és ültetésről* c. népszerű munkáját is kiadja.

Nagy elfoglaltsága közben azonban nem riad vissza attól, hogy egy újabb tanszéki cserét vállaljon. 1891-ben az Erdőműveléstan Tanszékét felcseréli az Erdőrendezéstan Tanszékkal. Ekkor már 55 éves és így a szakemberek nem tudják megérteni ezt a lépését, a közelállók azonban tudták, hogy Fekete Lajos, kezdetől fogva, az erdőrendezés iránt érdeklődött legjobban. Ebből a tárgykörből már az ideig is számos dolgozata jelent meg és a Tanszék átvétele után annak tantárgyait is irodalmilag gazdag eredménnyel művelte. Az 1892—1903. évek alatt jelent meg a *Mágócsy-Dietz Sándorral* közösen írt *Erdészeti növénytan II. rész*, s önálló munkaként: *A szalaló erdők berendezése*, *Erdészeti nyereségszámítástan* és *Erdőrendezéstan* című hézagpótló írások. Közben magára vállalta a hazai növényföldrajzi munkálatok vezetését, valamint egy évben az aligazgatói, két évben keresztül pedig az igazgatói tisztséget is az Akadémián, s több éven át volt az erdészeti szak főnöke is.

1896-ban, a király a harmadosztályú vaskorona-renddel tüntette ki. Noha ekkor már a 60. életévében járt, munkássága nem lankadt és törhetetlen kedvvel dolgozott.

Azonban nemcsak mint tanár végzett nagy munkát, hanem mint újtó is. 1888-ban szerkesztette egyszerű, de elmés tolokás magvetőjét, amelyet még nemrég is használtak. Szerkesztett földszórával ellátott magvetőt is és pásztás vetésre alkalmas kerekkes vetőgépet, amelyeket azonban, hozzáértő mesterember hiányában, nem tudott tökéletesíteni. Az apácalepke elleni védekezésre jól működő enyvezőt készített a magasztús alakra alakította át, s *Cséti Ottóval* új famagasságmérő műszert szerkesztett.

1906-ban azonban kénytelen volt kedves munkahelyétől megválni. Szemei az örökös munkában elyengültek és ezért nyugdíjazását kérte. Érdemes szolgálata jutalmául megkapja a szolgálati aranyérmét. Munkakedve és ereje azonban, noha 69 éves volt, nem hagyta el és rövidesen megjelent: *Az erdészeti jelentőségű fák és cserjék elterjedése a Magyar állam területén* című munkája, amelyet *Blattny Tiborral* közö-

sen írt. Természetesen közben számos, főleg növényföldrajzi tárgyú kisebb cikket és tanulmányt is közreadott.

Erdemei elismeréséül a *Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választja*. 1916. június 29-én, 80 éves korában fejezte be munkás életét.

Az *Erdészeti Lapok* 1916. júliusi száma a következőképpen emlékezik meg Fekete Lajosról halálának hírüladása alkalmából. „Vele, a magyar erdészet nagyjai közül, ismét a legérdemesebbek egyike hagyta itt a haza, a tudomány és a társadalom érdekében kifejtett hosszú, ernyedetlen és önzetlen munkásságának színterét. Nincs senki, akinek a magyar erdészeti oktatásügy és irodalom körül annyi közvetlen érdeme lenne, mint Fekete Lajosnak.

Mély fájdalommal tölt el, hogy ő reá is elkövetkezett az idők teljessége, s hangyaszorgalmú lelke pihenni tért őseihez. A magyar erdészek, a legifjabbakat kivéve, hálatelt szívvel gondolnak vissza egykori tanárukra, aki a haza üdvéért való küzdelem fegyverét, a tudást és a munka szeretetét kezükbe adta.”

Mi, kései utódok, tisztelettel és őszinte hálával állunk Fekete Lajos emlékezte előtt. Tiszteljük benne a nagy embert, a széles körű tudású tanárt, a magyar erdők szerelmesét, a magyar erdészet nagy tanítóját. Őszinte hálával gondolunk reá, szeltemi és eszmei hagyatékáért, az általa felvirágoztatott magyar erdészeti irodalomért.

Mint embert elsősorban lángoló hazafiság jellemezte. Ez a hazafiság, lelkesedésén túl, a fáradságot nem ismerő munkában nyilvánult meg, amely munkát a magyar erdőgazdaság és ezen keresztül a magyar nép felvirágoztatása érdekében fejtette ki. Az alacsonyabb fizetés, a késedelmes előléptetés, a megérdemelt siker, elismerés elmaradása sem térítette le útjáról, amelynek célját a kisiblyei sziklák alatt látta meg és amelyet Wagner Károlyt tűzött ki: a magyar erdészeti nyelv és irodalom megteremtése. Munkáját mindig önzetlenül végezte. Eles elméje, széles körű tudása, teljes mértékben képessé tették őt arra, hogy egyetlen tudományterület megalapozásában és továbbfejlesztésében kiválót és maradandót alkothasson. Ez számára talán nagyobb elismerést és több dicsőséget jelentett volna. Ő azonban inkább választotta a kisebb elismeréssel járó, kevesebb dicsőséget hozó munkát: az erdészeti tudományok magyar nyelvének kialakítását, s a hazai szakirodalomnak minél több tudományra való kiterjesztését; egyetemes, magyar erdészeti irodalom megteremtését; magyar erdészeti szakemberek tudásának megalapozását és ezzel fejlődésük megindítását. Ezért élete célja nem egyéni érdekeinek szolgálata, hanem a magyar erdészeti szak jövőndő nagyságának megalapozása, fejlődésének elindítása volt. És tette ezt szerénységgel, áldozatvállalással, az igazi nagy ember egyszerűségével. Munkáját mindig lankadatlan kitartással, nagy akaraterővel és kitartó szorgalommal végezte, soha nem ismert akadályokat maga előtt. Állandóan kereste az újat, a jobbat, a célszerűbbet. Hitt az emberiség boldogabb jövőjében, amelynek útját a tudomány és társadalom szakadatlan fejlődésében látta, amely felé a tudás, az emberi alkotómunka viszi a társadalmat. Minden tekintetben tehát igaz ember volt, a magyar erdészet nagy forradalmára.

Mint tanárt, széles körű, alapos tudás és állandó tudásszomj jellemezte. Oktató munkáját az a cél vezette, hogy minél képzetesebb, egyre nagyobb tudású szakembereket neveljen és ezért igyekezett saját tudásából minél többet átadni hallgatóinak, de egyben a munka szeretetére, állhatatos, kitartó munkára, igaz hazafiságra nevelte őket. Külföldi tanulmányútjai mellett állandóan járta az ország erdősegeit, gyűjtötte a tapasztalatokat, úgy, hogy nála jobban senkisé ismert országunk erdeit. S az így szerzett tapasztalatokat felhasználta oktató munkájában.

De nemcsak a katedrán tanított. Tollából, az előbbi, nagyobb munkáin kívül, több mint 160 irodalmi közlemény jelent meg az erdészeti tudományok legkülönbözőbb területeiről. Mindent, amit tudott, összegyűjtött és tapasztalt, írásban is közölte, hogy így az erdészeti szakemberek minél szélesebb köre elsajátíthassa és megismerhesse a tudomány új eredményeit. Igazi pedagógus volt tehát, akinek legnagyobb örömet okozott, ha látta, hogy tanítása nem hiábavaló, hogy az termékeny talajra hull és ott fejlődésnek indul.

Az a tény, hogy ma a magyar erdészeti oktatás, tudomány és gyakorlat olyan fokon áll, hogy nem kell szégyenkeznünk a világ egy nemzete előtt sem, hogy van széles körű, magasszintű, erdészeti irodalmunk, s hogy erdészeink a szocializmus adta korlátlan lehetőségek között, feladataikat sikerrel tudják megoldani, ezt azoknak köszönhetjük, akik éppen 100 évvel ezelőtt megteremtették a magyar erdészeti irodalmat és elindították a fejlődés útján. Ezek között is elsősorban Fekete Lajosnak. Halálának 50 éves évfordulóján nem állíthatunk neki szebb és maradandóbb emléket, mint kegyelettel gondolva rá, úgy élünk és dolgozunk, amint azt ő tette a magyar erdőkért, hazánk, a magyar nép boldogulásáért. Ez méltó Fekete Lajos nevéhez.

Dr. Nemky Ernő